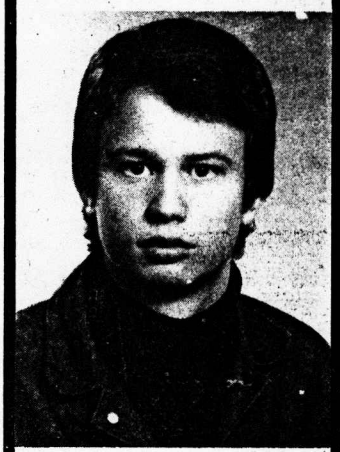
TRENUTAK POEZIJE U IZBORU JAKŠE FIAMENGA

Nikša Eterović

Evo jednog posve mladog glasa, bez knjige i dovoljno poezije ali sa zamjetnom darovitošću u nastojanju da u pjesmu i u njezin (posebno u tim godinama) ljepljivi iskaz preobliči svoja razmišljanja. Nikša Eterović (rođen u Splitu, 1955) tek počinje, tek kuša svu gorčinu i slast pjesničkog hljeba i dakako tu su prepoznatljive mladenačke nejasnoće, bure i bonace, onaj blaženi mladenački rast, zrenje, neprekidno obnavljanje čak i unutar jedne jedine pjesme. Dakako, u toj je poeziji vidljivo (opet) mladom uzrastu primjereno nezadovoljstvo, „razilaženje sa svijetom", „netrpeljivost prema nepravdi", ustajanje protiv zla. Ali s druge strane tu ima također i rafiniranih i posve razrađenih pjesničkih finesa, naročito u ritmu nekojih pjesama. Donosimo pjesmu „Prosjakinja" viđenu očima mladića koji u prosjakinji u jednom „kamenom" ritmu razaznaje njezino novo božanstvo – „dinar ili dva".

Prosjakinja

iz asfalta je nemoćno stršila
izmorena ruka molećivo grčeći šaku
za Boga
dinar ili dva,
plakale indigo obješene žile
tražeći pomoć od onih
što ne zaostaju u repu kolone
kamenita ulica
s izbačenom rukom
pored kamenih kuća
okamenjena srca
i koga onda kriviti
i čemu onda kriviti
kad i onako je sve
kameno
tvrdo
na putu do Boga
dinar ili dva
uskočiti
ili ostati
kamenita ulica
s drhtavom rukom
pored kamenih kuća
okamenjena srca
i onda samo trčati
protjecati
dok se ne ugazi na koru od banane
i čemu onda osvrtati se
na jednu običnu nemoćnu ruku
što je i onako već izgladnjela
pala
ne dospjevši do Boga
dinar ili dva
kamenita ulica
s položenom rukom
pored kamenih kuća
okamenjena srca.

OBLIK U PROSTORU A NE RIJEČI NA TABLI

UZ RJEŠENJE INFORMATIVNOG PUNKTA HOTELSKOG PODUZEĆA »BRELA« VASKA LIPOVCA

Mnogo smo puta vozeći se automobilom po „magistrali" utvrdili kako je njezinom trasom „osakaćen" najvredniji dio priobalnog pejzaža. Međutim, to kao da nije bilo dovoljno. Uz cestu niču kojekakve table i panoi, reklamirajući različite proizvode i objekte, da ne govorimo o „zimmer frei" natpisima ili ispisanom kamenju koje upozorava da se „sto metara dalje pa lijevo prodaje prošek i rakija".

Ipak, koliko god je strašno što se time i te kako umanjuje vrijednost toga našeg divnog pejzaža (na koji su ponosni i oni koji takve table i natpise stavljaju), to nije i jedino zlo. Koliko smo zapravo puta vozeći se automobilom po „magistrali", barem dopuštenom brzinom, uspjeli pročitati što na tim tablama uopće piše i koliko su nas one na nešto potakle? Koliki zapravo imaju smisao?

Jedno razmišljanje i jedno nastojanje, ishod kojih se već nazire, ukazuju na mogućnosti s kojima bi barem taj drugi „problem magistrale" mogao biti rješavan. Otkrivajući tu svježu i zanimljivu ideju, put nas je istodobno odveo u H. P. „BRELA" u Brela i atelje slikara i kipara Vaska Lipovca u Splitu.

H. P. „BRELA" raspolaže na području Brela i Baške Vode određenim hotelsko-ugostiteljskim kapacitetima i brigu vodi o izvanrednom pejzažu čije su vrijednosti osnova i opravdanje postojanja tog kolektiva. Shvaćanje da se mora brinuti o nečemu o čemu se ovisi, sasvim je prirodno i logično, ali na žalost rijetko gdje i prisutno. U tom je pogledu H. P. „BRELA" jedan od izuzetno pozitivnih primjera.

Istodobno ljudi iz tog poduzeća, premda zaljubljeni u svoj krajolik i saživljeni s prostorom na kojem borave, nisu „sveznajući" kad se radi o njemu, a to je također vrlo rijedak primjer u našoj praksi. Programi i projekti razvoja povjereni su pomno biranim stručnjacima, naravno uz budnu pasku investitora. Imajući pozitivan odnos prema pejzažu, i povjeravajući rad stručnjacima, Breljani su stvorili okvire razvoja svojih prostora unutar kojih se već danas događaju razne novine i postižu izvanredni rezultati.

Jedan od zadataka cjelovitog sagledavanja funkcije i oblikovanja prostora Brela sigurno je i rješenje ulaza u taj prostor. U rješavanju tog zadatka moramo poći još sa ceste, ili čak više, negdje iz Švedske, Francuske ili neke druge bliže ili dalje zemlje odakle je naš potencijalni gost. On se, dovoljno obaviješten, možda već u svojoj zemlji odlučio da provede svoj godišnji odmor u Brelima, a možda će se odlučiti tek prilazeći Brelima, ako ga na to potaknemo na neki način.

Tako dolazimo do bitnog problema u rješavanju tog zadatka: koja obavještenja dati našem namjerniku, i na koji način, da on svoj automobil s „magistrale" skrene na sporedni put koji vodi u Brela? Kakvo je to obavještavanje i animiranje na cesti koje neće biti kao ovo dosad, likovno uglavnom nikakvo, nimalo specifično, nametljivo pejzažu i nefunkcionalno, i tako dalje da ne nabrajamo zbog čega sve ovako kako je dosad ne bi trebalo biti.

Detaljna obavještenja u prolazu u svakom slučaju nije moguće dati, pa preostaje kao najbitnije: nečim zaustaviti toga našeg potencijalnog gosta koji brzo vozi jer nikad nema dovoljno vremena, provocirati njegovu znatiželju, a onda mu zaustavljenom, na proširenju kraj ceste dati u miru sva potrebna obavještenja. Na taj način dolazimo do toga da je u prostoru potrebno intervenirati s nečim što provocira i angažira njegovu pažnju, ali što istodobno ne umanjuje vrijednos okolnom pejzažu, već ga oplemenjuje i daje mu dodatni posebni kvalitet. To mora da ima neku formu, valja da ima tri dimenzije i treba da predstavlja prostor, odnosno da bude dio prostora.

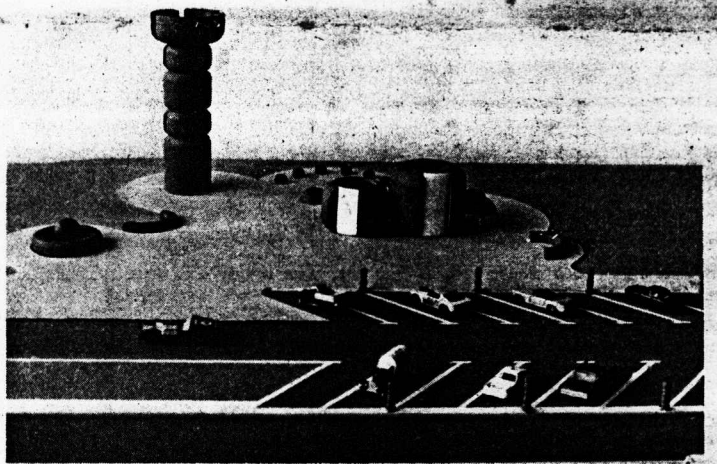
Taj je zadatak povjeren Vasku Lipovcu koji je prisutan na prostoru Brela još od prije realizacijom dekoracije u ulaznom prostoru hotela „BERULIA". Shvaćajući umjetnost kao dio prostora i aktivnosti koje se na njemu odvijaju, taj umjetnik rješava taj zadatak na najbolji način. Naime, Lipovac ne rješava samo oblik koji će biti manje ili više dopadljiv, umjetnički vrijedan i saživljen s pejzažem i koji će, već samim time što je nešto novo na našim cestama, biti vredniji i svrsishodniji nego sve table „magistrale".

U suradnji sa stručnjacima poduzeća „DALMACIJAPROJEKT" iz Splita, kojemu je H. P. „BRELA" povjerilo potpunu brigu nad programiranjem izgradnje u Brelima i nadzor nad tom izgradnjom, te projektantima koji su angažirani za urbanističko i arhitektonsko projektiranje, Vasko Lipovac razvija jednu misao s kojom taj oblik prestaje biti samo skulptura na „magistrali", pa postaje jedan sadržaj čiji je smisao vrlo složen.

Odustajanjem od pisanja bilo kakvih obavještenja na nekakvoj tabli uokvirenoj željeznim okvirom i nasađenoj na ravne ili kose noge, odmah je uočeno da problem nijysamo u tome što je tabla i način na koji je „ukrašena" vrlo loše likovno rješenje, već i u tome što je to nefunkcionalno rješenje. Tako s tog oblika definitivno otpada tekst kao nepotreban, ali on dobiva nove funkcije. Bolje reći, oblikovanje i funkcija nastajau istodobno, i ta je sinteza u rješavanju zadatka značajan kvalitet, jer se ne oblikuje funkcija, niti se funkciji daje oblik. Oboje nastaju istodobno.

Dobiveni oblik postaje simbolom Brela, prisutan u dvije dimenzije još u Švedskoj i Francuskoj, „gurajući" se u podsvijest daleko od Brela, i najednom otkriven u tri dimenzije i u punoj veličini neposredno kod Brela, kao ono što se zapravo podsvjesno tražilo. Posredno će se preko njega gostu pojaviti sve one slike viđene u prospektima još u njegovoj domovini, ili pak slike onih pejzaža koje želi da vidi, a koji su davno prisutni u njegovoj maštи željenoj godišnjeg provoda. Tada je gost već zaustavio svoj automobil, djeca su istrčala na zrak željna prirode, a ne zadnjeg sjedišta automobila, a supruga je promislila kako bi rado popila nešto da se osvježi od zamornog i dugog puta. Oni tamo sve to mogu dobiti, a osim toga sva moguća obavještenja o hotelsko-ugostiteljskim kapacitetima i razonodi koja na prostoru koji upravo tako znatiželjno promatraju.

Bitno je i to da je njihov automobil u tom trenutku neposredno uz cestu kojom su došli i kojom bi mogli otići, ali ipak na odvojku koji vodi prema prostoru na koji želimo da dođe. Sadržaji koje smo naveli nisu, međutim, samo „sadržaji uz oblik – skulpturu", već su oni njezin sastavni dio. Čitavo proširenje ceste na kojem se gost zaustavlja zapravo je skulptura, jedna cjelina oblika iste misli, od kojih svaki ima svoju funkciju, sasvim specifičnu, ali je u oblikovnom i funkcionalnom pogledu samo dio cjeline. Na taj način i glavni oblik – simbol Brela, nije samo to, već je i vidikovac s pogledom na cijela Brela. Ogradni stupovi parkirališta istodobno su i skulpture, a to su isto tako i klupe, bazen s vodoskokom i bazen s pijeskom, kao i razni drugi detalji uključujući i samu podnu plohu. Materijali i boje imaju također značajnu ulogu.

N. Vučemilović: Oblik u prostoru (maketa rješenja Vaska Lipovca informativnog punkta H. P. „Brela")

Na kraju, prave vrijednosti Lipovčeva rada nisu samo ispunjenje zadatka prema H. P. „BRELA", već jedan potpuno novi sadržaj na našim cestama koji ima svoje veliko opravdanje. Istodobno to nije samo ukazivanje na nove mogućnosti rješavanja pojedinih zadataka intervencije u prostoru, već konkretan rezultat koji potvrđuje spoznaje o novim mogućnostima.

Ovaj se „informativni punkt H. P. BRELA" oplemenjivanje prostora i potvrda nužnosti angažmana likovnih stručnjaka u timu ostalih koji se prostorom bave, ali iznad svega ipak priznanje ljudima iz H. P. „BRELA" koji imaju „sluha" i potrebne odgovornosti da osjetljive i složene zadatke povjere na rješavanje stručnjacima, a ne da ih sami rješavaju. Možda to imaju zahvaliti ljepoti Brela, zahvaljujući kojoj su rođeni s osjećajem za lijepo, pa se prema ljepoti dužnim respektom ponašaju. Nadajmo se samo da „informativni punkt H. P. BRELA" ne će ostati samo maketa u tijesnom prostoru ateljea Vaska Lipovca.

JERKO ROŠIN